

**NEUSTAVNO I NEZAKONITO UTVRĐIVANJE OSNOVNE ZARADE ZA
NAJEDNOSTAVNIJI POSAO POJEDINAČNIM KOLEKTIVNIM UGOVOROM**

Zakon o radu

član 104 st. 1 do 4, član 105 stav 1 i čl. 106 i 107

Sentenca:

Osnovna zarada za najjednostavniji posao utvrđuje se pojedinačnim kolektivnim ugovorom, putem pregovora njegovih potpisnika - poslodavca i sindikata, a opštim aktom se utvrđuju elementi za obračun i isplatu osnovne zarade, zarade po osnovu radnog učinka i uvećane zarade. Osporenim odredbama Pojedinačnog kolektivnog ugovora cena rada za najjednostavniji rad, koja se množi sa koeficijentom posla koji zaposleni obavlja i tako utvrđuje cena rada posla, utvrđena je u različitim neto, odnosno bruto iznosima, u zavisnosti od toga u kom se organizacionom delu, tzv. profitnoj organizaciji, rad obavlja, što za posledicu ima da se za isti rad ili rad iste vrednosti ostvaruje različita zarada u zavisnosti od toga u kojoj se profitnoj organizaciji rad obavlja. Ustavni sud je stoga cenio da je ovako regulisanje nesaglasno sa odredbama člana 104. st. 2. i 3. Zakona o radu, koje određuju da se zaposlenima garantuje jednaka zarada za isti rad ili rad iste vrednosti koji ostvaruju kod poslodavca i da se pod radom iste vrednosti podrazumeva rad za koji se zahteva isti stepen stručne spreme, ista radna sposobnost, odgovornost i fizički i intelektualni rad, iz čega proizilazi da cena rada za isti rad ili rad iste vrednosti mora biti ista, bez obzira u kom se organizacionom delu rad obavlja. Polazeći od navedenog, Ustavni sud je ocenio da osporene odredbe člana 27. Pojedinačnog kolektivnog ugovora nisu saglasne ni sa odredbom člana 60. stav 4. Ustava, prema kojoj svako ima pravo na pravičnu naknadu za rad.

Obrazloženje:

"Ustavnom sudu podneta je inicijativa za pokretanje postupka ocenu ustavnosti i zakonitosti odredaba člana 27. Pojedinačnog kolektivnog ugovora Saobraćajnog preduzeća "Lasta" a.d. Beograd, broj 5367 od 29. jula 2002. godine, čl. 1, 2. i 5. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama navedenog Kolektivnog ugovora, broj 5877 od 20. avgusta 2002. godine, čl. 3, 4. i 9. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora, broj 6933 od 1. oktobra 2002. godine i čl. 1. i 2. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora, broj 8749 od 25. septembra 2003. godine. Po navodima podnosioca inicijative, osporenim odredbama navedenih pojedinačnih kolektivnih ugovora poslodavac je utvrdio različitu cenu rada za najjednostavniji rad u zavisnosti od profitne organizacije, tako da su zaposleni na radnom mestu "vozač autobusa" u profitnoj organizaciji u Smederevskoj Palanci imali najmanju cenu rada za najjednostavniji rad, dok su druge profitne organizacije imale znatno višu cenu rada, što je nesaglasno sa odredbama čl. 21. i 60. Ustava Republike

Srbije, jer zaposleni imaju pravo na pravičnu naknadu za rad i svim zaposlenima garantuje se jednaka zarada za isti rad. Odredbe člana 5. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora od 20. avgusta 2002. godine, člana 9. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora od 1. oktobra 2002. godine i člana 2. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora od 25. septembra 2003. godine, po mišljenju inicijatora, nesaglasne su sa odredbom člana 196. stav 4. Ustava, jer predviđaju njihovo stupanje na snagu narednog dana od dana objavljivanja na oglasnoj tabli Preduzeća.

U odgovoru, donosilac osporenih kolektivnih ugovora, pored ostalog, navodi da su navodi podnosioca inicijative neosnovani i da osporene odredbe kolektivnih ugovora nisu nesaglasne sa odredbom člana 81. stav 2. Zakona o radu iz 2001. godine, koji je bio na snazi u vreme donošenja osporenih kolektivnih ugovora. Naime, proces rada kod poslodavca koji posluje u različitim organizacionim delovima - omogućava mesečno evidentiranje ostvarenih poslovnih rezultata, tako da se svaki organizacioni deo može posmatrati kao zasebna celina, jer isti ne ostvaruju iste poslovne rezultate, zbog uticaja saobraćajnog tržišta, teritorijalne ograničenosti, ostvarenog prihoda, troškova i rashoda, broja zaposlenih. Smatra da kad bi poslodavac utvrdio identičnu cenu rada u svakom organizacionom delu, tek tada bi zaposleni bili dovedeni u neravnopravan položaj, jer ako je doprinos određenog organizacionog dela u poslovanju preduzeća veći, samim tim taj organizacioni deo mora na neki način biti "nagrađen", a što doprinosi i boljem radnom angažovanju od strane svih zaposlenih. U odnosu na momenat stupanja na snagu kolektivnih ugovora o izmenama i dopunama Pojedinačnog kolektivnog ugovora ističe da je momenat njihovog stupanja na snagu i primene ugovoren saglasnošću poslodavca i reprezentativnih sindikata.

U sprovedenom postupku, Ustavni sud je utvrdio da je odredbom člana 26. osporenog Pojedinačnog kolektivnog ugovora od 29. jula 2002. godine predviđeno da se cena rada posla utvrđuje tako što se cena rada za najjednostavniji rad pomnoži koeficijentom posla koji zaposleni obavlja, prema tabeli koeficijenata sadržanoj u ovom članu. Osporenim odredbom člana 27. stav 1. ovog kolektivnog ugovora predviđeno da se cena rada za najjednostavniji rad za svaku profitnu organizaciju utvrđuje prema iskazanom kvartalnom poslovnom rezultatu, a za stručne službe prema kvartalnom poslovnom rezultatu profitnih organizacija u Beogradu. Stavom 2. ovog člana Pojedinačnog kolektivnog ugovora utvrđeni su nazivi profitnih organizacija i cena rada u bruto i neto iznosu, s tim što su cene rada utvrđene u različitim iznosima u zavisnosti od profitne organizacije i ti iznosi se kreću u rasponu od 2.369, 80 dinara u neto, odnosno 3.400,00 dinara u bruto iznosu, do 3.500,00 dinara u neto, odnosno 5.021,52 dinara u bruto iznosu.

Osporenim odredbom člana 1. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama navedenog Pojedinačnog kolektivnog ugovora, broj 5877 od 20. avgusta 2002. godine, utvrđeno je da se obračun zarade za vozno osoblje vrši u skladu sa odredbama akta o vrednovanju poslova voznog osoblja preduzeća, ukoliko nisu u suprotnosti sa

odredbama Kolektivnog ugovora, dok je članom 2. utvrđena visina mesečne zarade u slučajevima kad zaposlenim izvrši poslove utvrđene planom rada, odnosno kada ne izvrši u celini poslove utvrđene planom rada ili izvrši i druge poslove kojima je znatno uvećan postojeći obim posla. Osporenim članom 5. ovog kolektivnog ugovora je utvrđeno da isti kolektivni ugovor stupa na snagu narednog dana od dana isticanja na oglasnoj tabli preduzeća.

Osporenim odredbama Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora, broj 6933 od 1. oktobra 2002. godine, izmenjen je član 26. Pojedinačnog kolektivnog ugovora, utvrđena izmenjena tabela koeficijenata i predviđeno: da zaposleni imaju pravo na uvećanje zarade tako što se koeficijent posla koji je zaposleni ostvario u mesecu za koji se vrši obračun zarada uveća za dodatak od 0,50 (član 3.), da se zaposlenima u delovima preduzeća sa sedištem van Beograda, u kojima je utvrđena niža vrednost cene rada za najjednostavniji rad, isplaćuje razlika u vidu fiksne stimulacije do iznosa dodatka iz prethodnog stava isplaćenog u beogradskom delu preduzeća (član 4.); da ovaj kolektivni ugovor stupa na snagu narednog dana od dana isticanja na oglasnoj tabli preduzeća, a primenjivaće se na isplate zarade koje se vrše nakon njegovog stupanja na snagu (član 9).

Osporenim odredbama člana 1. Kolektivnog ugovora, broj 8749 o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora od 25. septembra 2003. godine izmenjen je član 26. Kolektivnog ugovora i utvrđeno da se cena rada u preduzeću utvrđuje tako što se cena rada za najjednostavniji rad utvrđena ovim ugovorom pomnoži koeficijentima po grupama poslova određenim ovim članom i utvrđeni su koeficijenti u datim rasponima prema zahtevanoj stručnosti, počev od grupe poslova za koje se ne zahteva stručnost, pa do poslova za koje se zahteva visoko obrazovanje. Osporenim članom 2. Kolektivnog ugovora je utvrđeno da ovaj kolektivni ugovor stupa na snagu narednog dana od dana isticanja na oglasnoj tabli preduzeća, a primenjivaće se na isplate zarade koje se vrše nakon njegovog stupanja na snagu.

Ustavom Republike Srbije utvrđeno je: da su pred Ustavom i zakonom svi su jednaki, da svako ima pravo na jednaku zakonsku zaštitu, bez diskriminacije i da je zabranjena svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta (član 21. st. 1. do 3.); da svako ima pravo na poštovanje dostojanstva svoje ličnosti na radu, bezbedne i zdrave uslove rada, potrebnu zaštitu na radu, ograničeno radno vreme, dnevni i nedeljni odmor, plaćeni godišnji odmor, pravičnu naknadu za rad i na pravnu zaštitu za slučaj prestanka radnog odnosa i da se niko tih prava ne može odreći (član 60. stav 4.); da se zakoni i svi drugi opšti akti, objavljuju pre stupanja na snagu i da zakoni i drugi opšti akti stupaju na snagu najranije osmog dana od dana objavljivanja i mogu da stupe na snagu ranije samo ako za to postoje naročito opravdani razlozi utvrđeni prilikom njihovog donošenja (član 196. st. 1. i st. 4).

Iz navedenih odredaba člana 196. st. 1. i 4. Ustava proizlazi da opšti akt ne može stupiti na snagu pre njegovog objavljivanja, da zakoni i drugi akti stupaju na snagu najranije osmog dana od dana objavljivanja i mogu da stupe na snagu ranije samo ako za to postoje naročito opravdani razlozi utvrđeni prilikom njihovog donošenja. Po oceni Ustavnog suda, u konkretnom slučaju, razlog koji je donosilac osporenih kolektivnih ugovora naveo, a to je da je stupanje na snagu kolektivnih ugovora narednog dana od dana njihovog objavljivanja na oglasnoj tabli i početak primene ugovoren saglasnošću volja poslodavca i sindikata, ne može se smatrati naročito opravdanim razlogom za njihovo stupanje na snagu ranije od osmog dana od dana objavljivanja, jer stupanje na snagu opšteg akta utvrđeno odredbama člana 196. st. 1. i 4. Ustava ne može da bude predmet kolektivnog ugovaranja, niti se mogu ugovoriti drugačiji rokovi u kome opšti akt stupa na snagu. Stoga je Ustavni sud ocenio da osporene odredbe člana 5. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora, broj 5877 od 20. avgusta 2002. godine, člana 9. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama osnovnog Kolektivnog ugovora, broj 6933 od 1. oktobra 2002. godine i člana 2. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama osnovnog Kolektivnog ugovora, broj 8749 od 25. septembra 2003. godine, kojima je predviđeno da ovi kolektivni ugovori stupaju na snagu narednog dana od dana objavljivanja na oglasnoj tabli preduzeća, nisu u saglasnosti sa odredbama člana 196. st. 1. i 4. Ustava.

Zakonom o radu ("Službeni glasnik RS", br. 24/05 i 61/05) je propisano: da se kolektivnim ugovorom kod poslodavca, u skladu sa zakonom, uređuju prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa i međusobni odnosi učesnika kolektivnog ugovora (član 3. stav 1.); da zaposleni ima pravo na odgovarajuću zaradu, koja se utvrđuje u skladu sa zakonom, opštim aktom i ugovorom o radu, da se zaposlenima garantuje jednaka zarada za isti rad ili rad iste vrednosti koji ostvaruju kod poslodavca, da se pod radom iste vrednosti podrazumeva rad za koji se zahteva isti stepen stručne spreme, ista radna sposobnost, odgovornost i fizički i intelektualni rad i da su odluka poslodavca ili sporazum sa zaposlenim koji nisu u skladu sa stavom 2. ovog člana ništavi (član 104. st. 1. do 4.); da se zarada iz člana 104. stav 1. ovog zakona sastoji od zarade za obavljeni rad i vreme provedeno na radu, zarade po osnovu doprinosa zaposlenog poslovnom uspehu poslodavca (nagrade, bonusi i sl.) i drugih primanja po osnovu radnog odnosa, u skladu sa opštim aktom i ugovorom o radu (član 105. stav 1.); da se zarada za obavljeni rad i vreme provedeno na radu sastoji od osnovne zarade, dela zarade za radni učinak i uvećane zarade (član 106.); da se osnovna zarada određuje na osnovu uslova, utvrđenih pravilnikom, potrebnih za rad na poslovima za koje je zaposleni zaključio ugovor o radu i vremena provedenog na radu, da se radni učinak određuje na osnovu kvaliteta i obima obavljenog posla, kao i odnosa zaposlenog prema radnim obavezama, da se opštim aktom utvrđuju elementi za obračun i isplatu osnovne zarade i zarade po osnovu radnog učinka iz st. 1. i 2. ovog člana i da se ugovorom o radu može utvrditi osnovna zarada u većem iznosu od osnovne zarade utvrđene na osnovu elemenata iz opšteg akta (član 107.).

Iz navedenog proizlazi da se osnovna zarada za najjednostavniji posao utvrđuje pojedinačnim kolektivnim ugovorom, putem pregovora njegovih potpisnika - poslodavca i sindikata, da se opštim aktom utvrđuju elementi za obračun i isplatu osnovne zarade, zarade po osnovu radnog učinka i uvećane zarade. Osporenim odredbama člana 27. Pojedinačnog kolektivnog ugovora cena rada za najjednostavniji rad, koja se množi sa koeficijentom posla koji zaposleni obavlja iz člana 26. i tako utvrđuje cena rada posla, utvrđena je u različitim neto, odnosno bruto iznosima, u zavisnosti od toga u kom se organizacionom delu, tzv. profitnoj organizaciji rad obavlja, što za posledicu ima da se za isti rad ili rad iste vrednosti ostvaruje različita zarada u zavisnosti od toga u kojoj se profitnoj organizaciji rad obavlja. Ustavni sud je cenio da je ovako regulisanje nesaglasno sa odredbama člana 104. st. 2. i 3. Zakona o radu, koje određuju da se zaposlenima garantuje jednaka zarada za isti rad ili rad iste vrednosti koji ostvaruju kod poslodavca i da se pod radom iste vrednosti podrazumeva rad za koji se zahteva isti stepen stručne spreme, ista radna sposobnost, odgovornost i fizički i intelektualni rad, iz čega proizilazi da cena rada za isti rad ili rad iste vrednosti mora biti ista, bez obzira u kom se organizacionom delu rad obavlja. Neosporno je da visina zarade zaposlenih zavisi i od ostvarenih poslovnih rezultata poslodavca, koji su različiti u različitim organizacionim delovima, na koji utiču, kako se navodi u odgovoru donosioca osporenih akata, saobraćajno tržište, teritorijalna ograničenost, ostvareni prihodi, troškovi i rashodi i broj zaposlenih. Međutim, ovi elementi zarade mogu biti od uticaja na tzv. varijabilni deo zarade - na deo zarade za radni učinak, odnosno deo zarade po osnovu doprinosa zaposlenog poslovnom uspehu poslodavca iz čl. 105, 106. i 107. Zakona o radu. Polazeći od navedenog, Ustavni sud je ocenio da osporene odredbe člana 27. Pojedinačnog kolektivnog ugovora nisu saglasne ni sa odredbom člana 60. stav 4. Ustava, prema kojoj svako ima pravo na pravičnu naknadu za rad.

Uvidom u sadržaj osporenih kolektivnih ugovora iz tačke 3. izreke, Ustavni sud je utvrdio da osporene odredbe čl. 1. i 2. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama osnovnog Kolektivnog ugovora od 20. avgusta 2002. godine ne utvrđuju cenu rada za najjednostavniji rad za profitne organizacije, što je bio razlog podnošenja ove inicijative. Osporenim odredbama čl. 3. i 4. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama osnovnog Kolektivnog ugovora od 1. oktobra 2002. godine izmenjen je član 26. Kolektivnog ugovora, koji nije bio osporen ovom inicijativom, odnosno utvrđeno da se zaposlenima u delovima preduzeća sa sedištem van Beograda, u kojima je utvrđena niža vrednost cene rada za najjednostavniji rad, isplaćuje razlika u vidu fiksne stimulacije. Takođe, osporenim odredbama člana 1. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama osnovnog Kolektivnog ugovora od 25. septembra 2003. godine, još jednom je izmenjen član 26. Kolektivnog ugovora. Stoga je Ustavni sud ocenio da osporene odredbe navedenih kolektivnih ugovora iz tačke 3. izreke, nisu nesaglasne sa odredbama člana 104. st. 2. i 3. Zakona o radu i Ustavom zajemčenom pravu na pravičnu naknadu za rad iz člana 60. stav 4. Ustava, pa nije našao osnova za prihvatanje inicijative u ovom delu.

Polazeći od toga da se inicijativom osporava ustavnost odredaba opštih akata kojima su regulisana pitanja o kojima Ustavni sud već ima zauzet stav i da je u toku prethodnog postupka pravno stanje potpuno utvrđeno i prikupljeni podaci pružaju pouzdan osnov za odlučivanje, Ustavni sud je odlučio bez donošenja rešenja o pokretanju postupka, saglasno odredbi člana 53. stav 2. Zakona o Ustavnom sudu ("Službeni glasnik RS", broj 109/07).

S obzirom na navedeno, Ustavni sud je, na osnovu odredaba člana 45. tačka 1) i člana 46. tačka 5) Zakona o Ustavnom sudu i člana 84. Poslovnika o radu Ustavnog suda ("Službeni glasnik RS", br. 24/08 i 27/08), odlučio kao u izreci.

Na osnovu člana 168. stav 3. Ustava, odredbe osporenih kolektivnih ugovora navedenih u tač. 1. i 2. izreke prestaju da važe danom objavljivanja Odluke Ustavnog suda u "Službenom glasniku Republike Srbije".

Ustavni sud, na osnovu člana 167. stav 1. tačka 5. Ustava Republike Srbije, na sednici održanoj 9. juna 2010. godine, doneo je

ODLUKU

1. Utvrđuje se da nisu u saglasnosti s Ustavom odredbe:

- člana 5. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora Saobraćajnog preduzeća "Lasta" a.d. Beograd, broj 5877 od 20. avgusta 2002. godine;
- člana 9. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora Saobraćajnog preduzeća "Lasta" a.d. Beograd, broj 6933 od 1. oktobra 2002. godine;
- člana 2. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora Saobraćajnog preduzeća "Lasta" a.d. Beograd, broj 8749 od 25. septembra 2003. godine.

2. Utvrđuje se da odredbe člana 27. Pojedinačnog kolektivnog ugovora Saobraćajnog preduzeća "Lasta" a.d. Beograd, broj 5367 od 29. jula 2002. godine, nisu u saglasnosti s Ustavom i zakonom.

3. Ne prihvata se inicijativa za pokretanje postupka za utvrđivanje neustavnosti i nezakornitosti odredaba:

- čl. 1. i 2. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora Saobraćajnog preduzeća "Lasta" a.d. Beograd, broj 5877 od 20. avgusta 2002. godine;
- čl. 3. i 4. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora Saobraćajnog preduzeća "Lasta" a.d. Beograd, broj 6933 od 1. oktobra 2002. godine;
- člana 1. Kolektivnog ugovora o izmenama i dopunama Kolektivnog ugovora Saobraćajnog preduzeća "Lasta" a.d. Beograd, broj 8749 od 25. septembra 2003. godine."

(Odluka Ustavnog suda, IUo broj 25/2009 od 9. juna 2010. godine, objavljena u "Sl. glasniku RS", br. 55/2010 od 6. avgusta 2010. godine)

